

Creatief begaafden

Een vaak vergeten groep in het onderwijs Hun sterke & zwakkere kanten

In het vorige nummer van Signaal schreef ik over creatief begaafden. Deze doelgroep ligt mij na aan het hart. Het is een groep waar scholen op dit moment nog niet zo op ingericht zijn, hoezeer ze ook hun best doen. Dat maakt dat deze groep in het onderwijs te weinig op niveau wordt 'bediend', zoals onlangs is aangetoond in het proefschrift van Joyce Gubbels¹.

Dit maakt dat zij gaan onderpresteren en ongelukkig worden. Op basis van niet-presteren en van hun gedrag krijgen zij vaak allerlei labels opgeplakt. Die labels geven aan dat iemand een 'probleem' of een 'handicap' heeft: AD(H)D, ADD, ASS, dyslexie, Vp-kloof (of andersom: vP-kloof). En dat terwijl het een groep is met oneindige mogelijkheden! In mijn werk help ik onderpresteerders. Bij mij komen leerlingen binnen met, naast meer- en hoogbegaafd, alle bovenstaande labels. Ik hoor van ouders ook vaak: mijn kind is heel hoog-sensitief of hij/zij is een echte beelddenker². Interessant is: met of zonder die labels, zie ik altijd hetzelfde type kind: de creatief begaafden. In het driewegmodel van Bertie Kingore³ is een aantal algemene

kenmerken van deze doelgroep opgesomd. Hieronder beschrijf ik hun sterke en zwakkere kanten in relatie tot schools leren. Het zijn observaties uit de praktijk, die door ouders en kinderen intussen vele malen zijn bevestigd.

WIE ZIJN DIE CREATIEF BEGAAFDEN?

Eerst een misverstand weg nemen: De term creatief begaafd gaat over hoe mensen **denken**. Je kunt dus creatief begaafd zijn, zonder dat je ook maar iets kunt maken met je handen. 'Creatief begaafden' zijn creatieve **denkers**. Zij denken vooral heel associatief. Als zij nieuwe informatie krijgen, denken zij er als vanzelf verder over na. Hierbij koppelen ze de nieuwe informatie aan iets wat ze al weten. Op basis daarvan bedenken ze

gemakkelijk iets totaal nieuws. Zij zijn dus 'uitvinders', out-of-the-box-denkers (uitvinders).

WAT ZIJN HUN STERKE KANTEN?

De sterke kanten van creatief begaafden zijn:

1. Denken in eenheid (holistisch), dus alle info in hun hoofd is in potentieel aan elkaar te linken. Dit maakt hen sterk in de hogere beheersingsniveaus van leerstof in de taxonomie van Bloom of in het tegenwoordig veelal op scholen gehanteerde RTTI⁴.
2. Goed in zintuiglijke waarneming. Vaak springen er een of meer zintuigen echt uit: zien, horen, voelen, enz. Vandaar dat ze vaak als beeld- of gevoelsdenkers (rechterhersenhelft-denkers) worden aangeduid

(zie voetnoot ii).

3. Denken heel snel: zowel zintuiglijke waarneming als gedachteassociaties gaan razendsnel.
4. Kunnen grote gehelen in één keer overzien en willen dat ook. Zij leren gemakkelijk als zij overzicht hebben: top down. Hierbij gaat dus snappen voor stampen.
5. Leren gemakkelijk spelenderwijs: alles wat ze interesseert, blijft 'vanzelf' hangen.
6. Vaak (of altijd?) hooggevoelig, en daardoor heel goed in staat zich in anderen in te leven.

WAARIN ZIJN ZIJ ZWAKKER?

De zwakkere kanten van deze groep leerlingen zijn:

1. Minder goed in onderscheid hoofd- en bijzaken, tijdsvolgorde, causale verbanden enz.,
2. Minder goed ontwikkeld tijdsbesef, dus minder sterk in op tijd komen (of altijd veel te vroeg), in plannen en/of zich houden aan gemaakte plannen.
3. Minder goed in systematisch, planmatig handelen. Raken met name gemakkelijk verstrikt in chaos als leerstof gefragmenteerd wordt aangeboden.
4. Hebben een hekel aan herhaling. Minder goed in routinematig handelen: 'saai'. Leren nieuwe routines slechts met moeite aan.
5. Gauw afgeleid. Haken af als ze iets niet snappen of de (hoeveelheid) stof niet kunnen overzien.
6. (Schijnbaar) lage verwerkings-

snelheid. Dit is vooral zo als hun denkspoor hen van de (schoolse) taak afleidt. Hun associatieve vermogen zit dan in de weg.

- Automatiseren niet of alleen met grote moeite, op ieder gebied. Bijvoorbeeld: Nieuwe routines: gauw verveeld en/of afgeleid.
- Stampwerk voor school.

7. Systeemscheiding: methode aangeleerd bij het ene vak, wordt niet automatisch gebruikt bij een ander vak (bijvoorbeeld techniek voor maken samenvatting geleerd bij Nederlands, wordt niet gebruikt bij het maken van een uittreksel voor aardrijkskunde).
8. Staan als het ware op de handrem als ze hun zintuiglijke vermogens niet gebruiken bij het leren: visualiseren, hardop leren enz. Vooral bij automatiseren is van belang dat ze zoveel mogelijk zintuigen gebruiken, anders 'krijgen ze de stof er niet in'.
9. Hebben vaak maar 1 'studievaardigheid': overlezen.
10. Relatief snel emotioneel overprikkeld.

NB

Een aantal van de sterke/zwakke kanten die ik beschreef, gelden ook voor hoogbegaafden in het

algemeen. Top-down leren is daarvan wellicht het meest opvallend. Andere kenmerken lijken specifiek voor de groep creatief begaafden. Daarnaast is het in mijn ervaring niet altijd zo dat creatief begaafden hoogbegaafd zijn. Ik denk dat er meer onderzoek nodig is naar de relatie tussen beide groepen.

DEZE LEERLINGEN OP SCHOOL

Uit het voorgaande wordt, denk ik, wel duidelijk waarom deze leerlingen het moeilijk hebben op school. Zij reageren vaak onverwacht 'anders' op schoolse taken: het meest opvallende (naast top-down leren) is misschien dat 'gemakkelijk', 'moeilijk' is voor hen - en andersom. Ze zetten de indelingen van beheersingsniveaus van de stof (Bloom en RTTI, noot ¹⁰) op hun kop. Wat kunnen ouders en scholen hier nu mee? Het lijkt mij in de eerste plaats belangrijk dat zij beseffen dat alle zwakkere kanten van deze groep voortkomen uit hun sterke kanten, en hoe dat dan zit. Om deze reden gaat het volgende artikel uit deze serie over de relatie tussen sterke en zwakke kanten van creatief begaafden.

Ilse Reijgwart

www.wijkunnenmeer.nl

¹ Joyce Gubbels: *The dynamics of giftedness in the upper primary grades*, Enschede 2016. ISBN 9789402802511 (Ook op internet als pdf, met literatuurverwijzingen <http://bit.ly/1TmSmV>).

¹⁰ Beelddenken is in de ogen van velen (nog) geen wetenschappelijk voldoende onderbouwde categorie. De universiteiten van Utrecht en Groningen doen hier momenteel gezamenlijk onderzoek naar: <http://bit.ly/2kP5Umj> Eerlijk gezegd twijfel ik, zelf beeld- en gevoelsdenker, niet aan de uitkomst; -). Beeld- en gevoelsdenken worden samen ook wel als rechterhersenhelftdenken aangeduid. Dit is een wat hanteerbaarder term maar biologisch gezien is hij niet geheel juist – aangezien niemand uitsluitend met één hersenhelft denkt, en aangezien de verschillende functies over beide hersenhelften zijn verdeeld. Er is wellicht wel sprake van een dominantie in het gebruik van een van beider hersenhelften.

¹¹ Kingore, B. *High Achiever, Gifted Learner, Creative Learner. Understanding Our Gifted*, 2004 (<http://bit.ly/1lCAHhg>, met literatuurverwijzingen; tevens is er een Nederlandse vertaling beschikbaar <http://bit.ly/2jP5wZg>). Zie over Kingore ook mijn bijdrage aan het vorige nummer van Signaal.

¹² De taxonomie van Bloom is een indeling in moeilijkheidsgraad van vragen/opdrachten op school. Dit systeem wordt helder uitgelegd op de site van de Stichting Leerplan Ontwikkeling - Informatiepunt Talentontwikkeling: <http://bit.ly/2jpNluq>. Scholen gebruiken momenteel vaker de wat simpeler indeling RTTI: www.rtti.nl: reproductie, training, transfer, inzicht. Waarbij dus R' gemakkelijk' zou zijn en l' 'moeilijk'.